

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

het algemeen heldere uiteenzettingen in gewone taal, maar voor de gebruikte illustraties gaat men soms wat kort door de bocht.

Het meest sprekende deel van het boekje gaat over de toe te passen methodiek, waarbij nadrukkelijk onderscheid wordt gemaakt tussen die voor gezinsvoogden en voor jeugdreclasseerders. Gezinsvoogden komen in gezinnen als er door de rechter een onder-toezichtstelling is uitgesproken. Ouders voelen zich dan in gebreke gesteld en de gezinsvoogd wordt zelden met open armen ontvangen. Met oog voor veel, ook schijnbaar banale details, schetsen de auteurs een stapsgewijze aanpak naar de opbouw van een constructieve samenwerking. Daarbij hebben zij voortdurend oog voor de beelden die bij ouders en kinderen kunnen worden oproepen door de situatie waarin zij gebracht worden en voor de risico's dat negatieve vooronderstellingen worden bevestigd.

Voor jeugdreclasseerders is de centrale cliënt de adolescent die een delict gepleegd

heeft, hetgeen ook een rechtvaardiging is voor een aparte, niet-systemische paragraaf in het boekje over de individuele pathologie. Maar vrijwel altijd is contact met de ouders van groot belang, hoewel veel van deze adolescenten daar juist moeite mee hebben, evenals met het aanvaarden van hulp. Ook hier een schets van een gefaseerde aanpak, wederom, net als bij de gezinsvoogden, geïllustreerd met verbatim uitgeschreven interventiemogelijkheden.

Een afsluitend hoofdstukje is gewijd aan de samenwerking met andere instellingen.

Het is een (te) eenvoudig uitgegeven boekje met teksten die zich goed laten gebruiken bij opleidingen en in-service trainingen van werkers met gezinnen, ook anderen dan de in de titel genoemde, mede omdat die teksten zich goed lenen voor discussie. En de literatuurlijst vermeldt nu eens meer publicaties in het Nederlands dan in het Engels.

Han Blankstein

FAMILY THERAPY BEYOND POSTMODERNISM. PRACTICE CHALLENGES THEORY

Carmel Flaskas (2002). Hove: Brunner-Routledge, pp 213; ISBN 0-415-18300-6

‘Cliënten dragen levenservaringen aan die niet eenvoudig narratieve of geconstrueerde werkelijkheden zijn geweest, maar onderdrukkende en kapotmakende werkelijkheden, die een vernietigende kracht in zich dragen, los van de betekenissen en verhalen die eraan vastzitten.’ (p.78; vert. TZ). Met deze *cri du coeur* uit Flaskas haar verontrusting over de gevolgen van het postmodernisme voor de systeemtherapie. Flaskas is lec-

tor aan de school voor maatschappelijk werk aan de universiteit van New South Wales in Australië. Ze heeft dit boek geschreven omdat zij postmodernisme moeilijk kan rijmen met haar eigen systeemtherapeutische werk. Ze waarschuwt tegen het kritiekloos toepassen van ideeën uit het postmodernisme. Daarnaast wijdt zij ook een aantal hoofdstukken aan recente ontwikkelingen binnen de psychoanalytische psychotherapie en filosofeert ze over de betekenis hiervan voor de systeemtherapeutische praktijk.

Ideeën uit het postmodernisme zijn vanaf de jaren negentig toenemend verbreid onder

systeemtherapeuten en worden op uiteenlopende wijzen geïnterpreteerd en toegepast. Flaskas stelt dat systeemtherapie een beweging heeft gemaakt van biologie en cybernetica naar sociologie en sociale psychologie en in mindere mate naar filosofie en literatuurwetenschap. Deze verandering is al ingezet in de jaren tachtig met de opkomst van de gezinstherapie van de tweede orde, waar de therapeut geen expert meer is en vooropgezette ideeën over ziekte en normaliteit worden afgewezen. Volgens Flaskas is postmodernisme een verzamelnaam voor diverse en soms elkaar tegensprekende ideeën en wordt het vooral gedefinieerd door wat het niet is. Het is geen modernisme. Modernisme gaat uit van een in principe kenbare en objectieveerbare werkelijkheid, waarbij onderzoek van het object door de onderzoeker kennis oplevert die kan leiden tot objectieve wetmatigheden. Deze wetten vertegenwoordigen een te onderscheiden externe werkelijkheid, die voorspelbaar is en zekerheid verschaft en bijdraagt aan het vormen van een samenhangend wereldbeeld.

Postmodernisme weersprekt deze positivistische wetenschapsfilosofie en stelt dat onderzoeker en onderzochte elkaar wederzijds beïnvloeden en er geen objectieve waarheden gevonden kunnen worden. Cliënt(systeem) en therapeut construeren gezamenlijk, binnen hun sociaal-culturele context, een werkelijkheid, die telkens weer anders kan zijn. Binnen de systeemtherapie kennen we een aantal ideeën die postmodern genoemd kunnen worden. Zo is er het sociaal-constructionisme, de narratieve stroming, het machtsdenken van Foucault en Derrida's methode van deconstructie. Flaskas heeft kritiek op het feit dat zulke uiteenlopende ideeën als die van Harlene Anderson, Michael White en Kenneth

Gergen samengebracht worden onder de noemer van postmodernistische systeemtherapie.

In afzonderlijke hoofdstukken gaat zij in op echtheid en werkelijkheid en het bestaan van een autonoom zelf. Zij meent dat werken vanuit het postmodernisme de cliënten tekortdoet op het gebied van hun beleving. Als de therapeut het idee van een externe, objectieve waarheid zou loslaten, loopt hij het risico dat de ervaring van de cliënt zou worden ontkracht. Flaskas pleit voor erkenning van een ervaring buiten de taal, een echte, objectieve werkelijkheid en een autonoom zelf. Zij noemt een aantal voorbeelden en geeft vignetten uit haar eigen klinische praktijk. Seksueel misbruik 'afdoen' als talig sociaal construct zou de ervaring van de cliënten ernstig tekortdoen. Het ontkennen van het bestaan van een autonoom zelf omdat het zelf 'slechts' bestaat in relatie tot anderen zou onrecht doen aan de unieke en heilzame ervaring van 'eigenheid'. De psychotherapeut is wel expert, in de eerste plaats van de therapeutische relatie. Hij/zij heeft zicht op empathisch nabij zijn en objectief afstand nemen en maakt daar op professionele wijze gebruik van. Flaskas stelt voor om de verworvenheden van het postmodernisme te combineren met de hierboven genoemde modernistische concepten. Zij meent dat het postmodernisme 'zo is ingebed in een tegenstrijdig dualisme dat "modernistische" ideeën (...) worden gecensureerd' (p. 91; vert. TZ), maar zij wil ook 'niet het modernisme terugbrengen' (p. 109; vert. TZ). Zij vervolgt haar boek met de uitwerking van enkele recente ontwikkelingen uit de psychoanalyse, als illustratie van de door haar bepleite ruimte voor diversiteit van theorieën. Zij bespreekt *attachment* en het onbewuste, overdracht en tegenover-

dracht, projectieve identificatie en het object-subject fenomeen in de therapeutische relatie. Al deze fenomenen zijn volgens haar waarheden, die objectiveerbaar zijn, die als werkelijk en echt beleefd worden. Zij tonen aan dat psychotherapie niet zonder 'modernistische' concepten kan. Deze laatste hoofdstukken zijn de beste. Ze zijn helder geschreven en bieden een creatieve kijk op klinische gebeurtenissen. Wellicht sluiten ze goed aan bij de praktijk van de schrijfster, die een counsellende, invoelende therapeute blijkt in haar gevalsbeschrijvingen.

Verder is het een moeilijk leesbaar boek. Flaskas schrijft in een wollige, 'verpakken-de', uitleggende stijl, waardoor zij nooit lijkt te zeggen wat zij bedoelt. Zij heeft duidelijk moeite met de vraag wat het postmodernisme nu precies betekent voor de systeemtherapiepraktijk. Zij is bang dat het relativiserende ten opzichte van de modernistische absolute luutheid zal leiden tot nihilisme. Zij verwijt de filosofie dat deze de praktijk van het dagelijks (be)leven tekort zou doen en is bang dat systeemtherapeuten het postmodernisme kritiekloos zullen omarmen. Geen (absolute) waarheden, geen normen? De door haar aangehaalde psychotherapeuten, zoals Harlene Anderson en Michael White, beoefenen hun beroep op integere, ethische en verantwoordelijke wijze. De sociaal-psycholoog Gergen is geen psychotherapeut, maar geeft wel originele kritieken op de praktijk en laat zien hoe die gestuurd

wordt door sociaal-culturele ideologieën. Geen psychotherapeut zal deze gedachten letterlijk meenemen naar de therapiekamer, maar kennis ervan beïnvloedt wel zijn handelen. Kortom, in de praktijk is de invloed van het postmoderne denken allang 'ingevoerd', op een manier die Flaskas voorstelt: kritisch en vooral pragmatisch, zoals de gehele systeemtherapie zich tot nu toe heeft ontwikkeld. Enkele 'hippe' originele denkers, een paar enthousiaste schrijvende psychotherapeuten en zeer veel praktijkmensen, die vooral dat toepassen wat bruikbaar blijkt te zijn! Systeemtherapie is niet postmodern en ook nooit modernistisch geweest. Het zou leuk geweest zijn als Flaskas een boek had geschreven over het effect op de cliënten van een postmodern werkende therapeut, of als ze haar casuïstiek had voorgelegd aan Gergen voor enkele postmoderne 'kanttekeningen'. Nu is het een overbodig boek geworden, een afrader. Wie een heldere uiteenzetting zoekt over de invloed van het postmodernisme op de systeemtherapie kan ik van harte het werk van Boeckhorst (2002) aanbevelen.

Tim Zwaan

Literatuur

- Boeckhorst, F. (2002). De systemische optiek in de psychotherapie. In: S. Colijn, E.C.A. Collumbien, G. Lietaer & R.W. Trijsburg (red.), *Handboek Integratieve Psychotherapie*, II 5.1: 11-42. Utrecht: De Tijdstroom.